

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”
ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
Катедра „История ”**

Автореферат

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, в професионално направление 2.2 „История и Археология“, научна специалност „Средновековна обща история“.

**Венеция, Византия и Османската империя през XV в. –
конфликти, дипломация, търговия и културни
взаимодействия**

Докторант: Ясен Викторов Ванев

Научен ръководител: доц. Снежана Ракова

Благоевград

2021

Дисертационният труд е обсъден на заседание на катедра История към Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“ гр. Благоевград, състояло се на 10.03.2021 г.

Дисертационният труд „Венеция, Византия и Османската империя през XV в. – конфликти, дипломация, търговия и културни взаимодействия“ съдържа увод, три глави, заключение и библиография. Като приложения са включени части от четири междудържавни договора от XV век. Присъстват и пет карти и четири илюстрации; общо 211 страници.

Съдържание

- I. Общи характеристики на дисертационния труд**
 - 1. Цели**
 - 2. Актуалност на темата и състояние на изследвания проблем**
- II. Хронологична рамка**
- III. Използвани извори**
- IV. Структура и методология**
 - 1. Първа глава**
 - 2. Втора глава**
 - 3. Трета глава**
 - 4. Методология**
- V. Изводи и принос на дисертационния труд**
- VI. Списък на публикации**

I. Общи характеристики на дисертационния труд

1. Цели и задачи

Както личи от заглавието една от основните цели на дисертацията е да се изследват отношенията между Венеция, Византия и Османската империя през XV век, обусловени от сложното преплитане на политически и търговски интереси, военни конфликти и взаимовръзки в областта на културата.

От последното произтича една от основните задачи на труда, а именно – да се определи доколко градът на Сан Марко (чрез своята търговско-дипломатическа дейност и институции) може да бъде определян като свързващо звено между византийския Константинопол и османския Истанбул, както и между двете империи като цяло. За целта, освен историография, ще използвам извори (основно писмени - официални документи и наративни), главната част от които са ще бъдат търговско-политически грамоти между Венеция, от една страна и Византия и Османската империя, от друга. По този начин ще изследвам тристранните отношения между Венеция, Византия и Османската империя през XV век, изразени посредством договорите между тях, следователно от гледна точка на договорените търговски, военно-политически и дипломатически положения. Основната движеща сила и най-активен фактор в тази конфигурация и в изготвянето на тези споразумения е Венеция, така че до голяма степен тези отношения ще бъдат анализирани през призмата на венецианската политика и дипломация. Друга задача на дисертацията (в третата ѝ глава) ще бъде да се оцени ролята на византийското културно влияние в латинския Запад, където Венеция отново е посредник. Трябва да имаме предвид, че това явление не е еднопосочно, като Западът също цели да упражнява културно и политическо влияние върху Византия посредством религията, което си проличава на Фераро-Флорентинският събор от 1438/9 г.

2. Актуалност на темата и състояние на изследвания проблем

Темата, поставена по този начин, е слабо изследвана в България, особено по отношение на хронологическия обхват, тъй като обичайно интересите на традиционната българска историография се простират главно до края на XIV век,

когато България попада под османска власт. Ще си поставя за цел да запълня донякъде тази празнина. Освен това много често 1453 г. се възприема като историческа и психологическа бариера за много изследователи и втората половина на XV век остава на заден план. Други пък се съсредоточават изцяло върху превземането на Константинопол, докато аз се постарях да обрисувам Куатроченто като едно органично цяло, свързано от политиката на Венеция и от нейна гледна точка, както вече стана дума.

II. Хронологична рамка

Бе избран XV век, защото за него е интересно това, че „царицата на градовете” в този период се намира под византийско и османско владение почти в еднакви времеви части. Това създава много подходящи условия авторът да определи до каква степен наблюдаваме приемственост в протичането на политическите и търговско-икономическите процеси между града на лагуната, от една страна, и византийските императори и османски султани, от друга.

III. Извори

Бяха използвани произведенията на четири гръцки автора от XV век – Лаоник Халкокондил с неговото произведение *„Истории“* (Kaldellis 2014) и Критовул с *„Животът и управлението на Мехмед II Ал-Фатих (Завоевателят)“* (Радевска 2004) и *„История на Мехмед Завоевателя“* (Ангелов 2015). Продължаваме с Дука и неговата *„Istoria turcobyzantina“*, (Pertusi 1999), преведена в отделни части на български отново от Владимир Ангелов в *„Гръцки извори за българската история, т. XII“* (Ангелов 2015), обхващаща периода от 1341 до 1462 г. и Сфранцес – *„Memorie“* (Pertusi 2001), също преведени частично от Ангелов. Тук е използван и български превод на Сфранцес от Христо Матанов – *„Дневникът на един византийски сановник“* (Матанов 1996). Това са четиримата основни византийски историци, от които добиваме представа за случващото се във Византия и Константинопол през XV век.

От венецианските извори трябва да споменем *„Сметководна книга на венецианския търговец Джакомо Бадоер, водена в Константинопол през 1436–1440 г.“* (Гюзелев 2013), описващ старателно сделките си в Константинопол между 1436 и 1440 г. и *„Дневник на обсадата на Константинопол от 1453 г.“* на Николо Барбаро,

който присъства, заедно с други извори за това епохално събитие, в най-новата книга на Васил Гюзелев – „В лето от Христа 1453“ (Гюзелев 2020). Договорът от 1454 г. между Венеция и Османската империя, както и този от 1479 г. се намират в „*Vite dei dogi 1474–1494. Vol. 1.*“ на Марино Санудо Младия (1466–1536).

Договори като посочените преди малко се съхраняват във Венецианския архив. Той представлява изключително богата сбирка от ръкописни документи, включително такива за Средновековието и Ранното ново време. Разнообразието и количеството на документите са уникални за Западна Европа, като освен документи на управителните органи на Венеция, като гореспоменатите, тук се съхраняват и различни карти, нотариални актове, завещания и др. Документите са класифицирани в различни серии, като например „*Senato Secreta*“, „*Bailo Constantinopoli*“, „*Dispaci Constantinopoli*“, „*Documenti Turchi*“, „*Liber Graecus*“ (за документите свързани с Византия) и др. (Ракова 2017 а, 16). Освен официалните документи, разполагаме и със съчинения на венециански историци от XV–XVI век, като „*Historia Veneta*“ (Ulery 2008) на Пиетро Бембо (1470–1537), обхващаща периода от 1487 до 1513 г. и издадена в печатен вариант през 1551 г. (Ulery 2008). В края на XIX и началото на XX век са издадени и 58-те тома с „*Diarii*“ (Дневници) (Ракова 2017 а) на Марино Санудо Младия (1466–1536), най-значимата му работа и незаменим източник на информация за края на XV и началото на XVI век.

В последните години Държавният архив на Венеция дигитализира и осигури свободен достъп онлайн на някои от най-важните си колекции от османски документи¹. Включена е важна сбирка, отнасяща се до отношенията между Венеция и Османската империя – *Miscellanea documenti turchi*. Колекцията съдържа над 2000 документа, които обхващат периода от XV до XIX век. Тук присъстват и официални междудържавни догори (*axd-name*), каквито ще бъдат анализирани в тази дисертация, както и официална кореспонденция. С голям принос за описанието на колекцията през 80-те години на миналия век е Мария Пия Педани. Тя създава обширен каталог и го публикува през 1994 г. под заглавието „*I “Documenti turchi” dell’ Archivio di Stato di Venezia*“ (Pedani 1994).

Сред по-известните учени, които разкриват за света документи от венецианския архив са Николае Йорга, Франц Миклошич и Фридрих Мюлер. Първият издава „*Notes et extraits pour servir a l’histoire des croisades au XV siècle*“ (Jorga 1902), а другите двама

¹ <https://hazine.info/venetian-state-archives-online-miscellanea-documenti-turchi/>

публикуват венецианско-византийски грамоти в многотомната „*Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi. Sacra et Profana*“ (Miklosich, Müller 1865). За нас представляват интерес и томовете на Георг Томас и Рикардо Предели „*Diplomatarium Veneto-Levantinum*“ (Predelli 1880-9), където също са издадени множество грамоти. Към тях трябва да добавим и по-нови изследвания като това на Ханс Тойнисен, където той анализира текстовете и дипломатиката на султанските капитули (*ахд-намета*) (Theunissen 1998).

Извърших превод в съкратен вариант на Хрисовул между Венеция и византийския император Йоан VIII от 1448 г. от средногръцки и ахд-наме между Серенисимата и султан Мехмед II Завоевателя от 1446 г. от средновековен италиански. Гръцкия вариант на договора от 1446 г. между Венеция и Османската империя, за който стана въпрос е публикуван от Франц Дьолгер и Франц Бабингер (Dölger, Babinger 1956, 262-91), а италианският му превод – от Николае Йорга (Iorga 1902, 210-15). Продължаваме с венецианско-византийската грамота от 1448 г., която е публикувана от Франц Миклошич и Йозеф Мюлер (Miklosich, Müller, 1865, 216-24). Споразумението между Сюлейман, Византия и други християнски сили от 1403 г. (по време на османското междуцарствие) съответно е публикувано от Джордж Денис (Dennis 1967, 77–87). Освен споменатите вече два договора използвах и други подобни грамоти от цялото протежение на Куатроченто, за да обрисувам отношенията на Венеция с Византия и Османската империя.

IV. Структура и методология

1. Първа глава

Отношенията между Византия и италианските таласократии преди петнадесетото столетие

Преди да се стигне до XV век бе необходимо да разгледам отношенията между Константинопол, Венеция и главния ѝ търговски съперник в Леванта – Генуа. Историята на трите е преплетена, но връзките на Венеция с Византия са по-стари, както и присъствието ѝ в тази част на света, което предполага предимството ѝ пред Генуа. Това вероятно е причината всички по-важни конфликти между двете

таласократии да бъдат печелени от Серенисимата. Независимо от това, Генуа е „поканена“, особено след сключването на Нимфейския договор между Византия и Генуа от 1265 г. от василевсите да се настани в района на Проливите и Черно море, където превъзхожда търговски Венеция и създава повече консулства от нея в западното Черноморие.

Като изключим басейна на Черно море, Венеция традиционно има търговски и военен превес над Генуа в Източното Средиземноморие. Серенисимата има както много стари връзки с Византия, така и многовековни търговски традиции в Леванта. Те датират от първата половина на IX век, когато Венеция вече търгува с Египет и столетие по-късно монополизира търговията със сол. Силните връзки с Византия са обусловени от факта, че държавата на Сан Марко първоначално е част от Византийската империя, а впоследствие неин сателит, както се изразява Доналд Никъл. За разлика от нея, търговски градове, като Генуа и Пиза първоначално съсредоточават усилията си в Западното Средиземноморие.

За голямата „ангажираност“ на Венеция с Византия говори и Четвъртия кръстоносен поход от 1203–1204 г. Тогава Константинопол е превзет от кръстоносците, финансирани и превозени от Серенисимата. Тя е най-силно облагодетелствана, като получава $\frac{1}{4}$ и половина от византийските владения, сред които жизненоважния остров Крит (макар и окончателно превзет малко по-късно), Евбея (Негропонт), в съвладение със западни рицари и др. За разлика от другите латински барони обаче венецианците не се вписват в установения по западен образец феодален ред в земите изтръгнати от Византия, а остават верни на прагматизма и търговските си интереси.

Превземането на Царицата на градовете оставя траен отпечатък на неприязън между византийци и латини, в т.ч. и венецианци и е може би една от главните причини в дадени моменти василевсите да подкрепят Генуа, която освен в Черноморието създава трайни владения и в северните и източни части на Егейско море. Войната „Киоджа“ (завършила през 1381 г.) обаче завършва с поражение за Суперба и окончателно налага Венеция като най-силната морска империя и търговски хегемон в Източното Средиземноморие, което ще важи за по-голямата част от XV век (едва в края, на който османският Султан Баязид II ще се опита да превърне империята си в значима търговска сила).

2. Втора глава

Венеция между Константинопол и Истанбул (XV в.

Именно османската империя е един от основните актьори във втора глава. Тази тенденция обаче е съпътствана от все по-голямото засилване на Османската империя, която макар и да е сухоземна сила в началото, успява бързо да изгради силен и ефективен военен флот, което вече значи, че към средата на XV век Серенисимата не може повече да се справя с турците сама.

Османците, които вече владеят голяма част от Балканския полуостров, свеждат Византия до васален статус и заплашват всеки момент да довършат крайно отслабената Византийска империя, която на практика вече представлява малка балканска държавица. Моментното спасение и глътка въздух за Византия и за останалите непосредствено разположени християнски държави в региона не идва от Запад, както до сега са се надявали, а от азиатския Изток, и то от друга мюсюлманска империя – тази на Тимур, която през лятото на 1402 г. година нанася чудовищно поражение на османците близо до Анкара, а самият Баязид I умира в плен малко по-късно.

Все пак Османската империя запазва ядрото си на територията на Балканите, където местните гранични бейове не преустановяват политиката на експанзия и удържат положението. Византия отхвърля васалитета си от османците и в новата ситуация Венеция начева политическата си „игра“ между двете империи, като в събитията биват включени и други държавни формирания. Венецианската „двойна“ дипломация с Византия и османците води до подписването на два важни договора – от Галиполи и Селимврия, съответно подписани през 1403 и 1411 г. На първия василевсите получават значително териториално разширение на империята си, а османският владетел Сюлейман се признава за „син“ на императора. Главното за Венеция, е че и с двата договора се потвърждава най-важното за нея, което тя желае да си подсигури в течението на целия XV век – търговските си привилегии от новия османски владетел, както и да получи територия. През 1411 г. новият владетел е Муса, като и той потвърждава венецианските привилегии и владения.

От приключването на османското междуцарствие, с възкачването на престола на Мехмед I, до окончателното възшествие на трона на Мехмед II през 1451 г. и завладяването на Константинопол от него през 1453 г. Венеция продължава упорито и

методично да получава търговските си привилегии от всеки нов султан, както и да подновява договорите си с Византия на всеки 5-6 години. Както видяхме те на практика са идентични и всеки път безжалостно напомнят за големия дълг на василевсите към Серенисимата. Дълг, който тя е наясно, че няма да си върне поради все по-окаяното положение на Византия.

Варненският Кръстоносен поход от 1443–1444 г. не успява да помогне на византийците, въпреки че няколко години по-рано те са договорили уния с Римокатолическата църква, важно условие да получат военна помощ от Запада. Вече е единствено въпрос на време Константинопол да падне и докато останалите християнски държави са в ступор, Венеция реагира бързо и получава потвърждение на лелеяните си привилегии от Мехмед II през 1446 г., като две години по-късно се сключва поредния и последния договор с Византия. В анализа си целях да поставя акцент върху приликата на тези документи – композицията им и елементите на дипломатическия формуляр.

Тези общи черти се запазват и в ахд-наметата между Османската империя и Венеция от втората половина на Куатроченто, въпреки, че Османската империя се засилва все повече за сметка на Венеция. Най-константната величина, свързана с града на Сан Марко си остават търговските му интереси. Освен от договорите, това се потвърждава и от институцията на венецианския баило, чиито черти и функции си остават почти непроменени от византийско време. Говорейки за търговия, след смъртта на Мехмед II през 1481 г. настъпват години на повишен търговски обмен между Серенисимата и Портата, факт обусловен и от политиката на новия султан – Баязид II. Така освен, че печели територии за сметка на Венеция, Османската империя, чрез своите търговци, от края на XV век, започва да прониква и в „сърцето“ на венецианската морска империя – Адриатика. Във втората част на дисертацията обърнах внимание и на особеностите на византийската, венецианска и османска дипломация през XV век, както и на някои отличителни черти на венецианската търговия в Източното Средиземноморие от това време.

Така, във втора глава виждаме как се стига до парадоксалното положение Османската империя да бъде едновременно основният търговски партньор на Венеция в Източното Средиземноморие и в същото време – най-големият ѝ враг, поради мощното си разрастване, поглъщане на венециански територии и търговски бази и ограничаване възможностите на Венеция да упражнява търговията си.

3. Трета глава

Византийското културно влияние във Венеция и културни взаимодействия

За разлика от първите две глави, където бяха разгледани търговско-политическите и дипломатически аспекти в отношенията между трите империи в трета глава *„Византийското културно влияние във Венеция и Запада и културни взаимодействия“* ще се занимаем с културните, религиозни и интелектуални взаимовръзки в гръцко-италианския ареал през XV век. В тази тематична глава авторът цели да демонстрира, че византийското влияние не се ограничава само върху политическите и дипломатически процеси, протичащи в съответния географски район, но и в културната сфера. Ако досега в дисертацията се е говорило за континуитет в посока отношенията между Византия и Венеция към тези между Османската империя и Серенисима, то сега ще се изследва друг вид приемственост – а именно начина, по който Венеция спомага за продължаването на византийската културна традиция. В тази ситуация държавата на Сан Марко отново се намира в междинна позиция между гръцкия свят и османците, тъй като става убежище за голяма част от гръцките учени, бягащи от поданиците на султана, както и на множество византийски културни ценности. Затова реших, че наличието на подобна глава в дисертацията ще внесе известен баланс в повествованието, като обърне внимание и на културния аспект във взаимодействието между основните участници в историческите процеси, които са обект на настоящото изследване. Това, също така, ще допринесе и за по-широкия интердисциплинарен характер на дисертацията.

В тази заключителна глава се изследват личности като Висарион Никейски (1403–1472), Георгий Гемист Плитон (1355–1452), папа Пий II (1458–1464) и Генадий Схolariй, първият патриарх на Константинопол след превземането на града от османците (1454–1464). Първият от тях – Висарион става кардинал във Ватикана. *„Завещанието“* на кардинал Висарион, което той оставя на Венеция, също ще бъде разгледано. В едно от писмата си до венецианския дож Кристофоро Моро византийският хуманист обяснява защо е избрал Венеция за хранилище на голямата си колекция от ръкописи на гръцки и на латински. Те се превръщат в основа за известната венецианска библиотека „Марчана“. Така кардинал Висарион допринася за това

Венеция да се превърне в един от главните центрове на гръцката ученост и ерудиция на Запад, подпомогнали развитието на европейския Ренесанс.

Плитон от своя страна е един от на-великите и най-противоречиви учени в областта на политическата теория не само от времето на късната Византия, но и в цялата византийска история (Peritore 1977, 168). Подходът му е не просто неконвенционален. Той буквално къса вековната византийска православна традиция и предлага радикална реорганизация на обществото, както и възвръщане към древните гръцки корени. Би могло да бъде определен като един от първите теоретици на национализма.

Енеа Силвио Пиколомини или Пий II е ревностен защитник на гръцката култура. Последните години от живота и понтификата на отявления хуманист са изцяло посветени на идеята за кръстоносен поход срещу Османската империя, след превземането на Константинопол. Пий създава ярък прецедент, като, след като не среща разбирането и отзивчивостта на европейските владетели, остарелият и болен папа сам хваща кръста и повежда експедицията, която в крайна сметка не се провежда, поради смъртта му.

Генадий Схоларий, от своя страна, е първият константинополски патриарх след превземането на града, назначен от Мехмед II. Даже, по молба на последния той написва творба, описваща православната религия. Патриархът оставя своите писма, в които оценява събитията около превземането на Константинопол – до каква степен случващото се може да се характеризира като трагедия или като неизбежна, но в никакъв случай не фатална промяна. Важна тема и събитие, което ще се изследва в тази глава е Фераро-флорентинският събор (1438–39 г.), където участват и Висарион, и Плитон, и където се сключва уния между католическата и православната църква. Подобни актове са характерни за периода на късната Византия, като обединението на двете църкви е главно условие от страна на Запада (и най-вече папата), за да се помогне на византийците срещу турската опасност. Съборът демонстрира всичките натрупали се през вековете различия и противоборство между представителите на източната и западната църкви и е главен инструмент за влияние върху Византия от страна на Запада.

Така, ако използвам метафората на Доналд Никъл, че Венеция е като слънчоглед, то тя действително приема лъчите на гръцка просветеност, идващи от византийския Изток, под формата на гръцки просветени умове, бягащи от османските турци, както и достиженията на елинската и византийска култура. По този начин става

възможно учеността на Запад, както и европейския Ренесанс да се развиват с по-бързи темпове и градът на лагуната се превръща в един от основните ренесансови центрове в Европа. В тази глава обръщам внимание и на религиозните и философски диспути между Византия и Запада, като последния се опитва да упражнява влияние върху византийците, маскирано зад религиозна реторика. Религията обаче е много важен компонент за византийското себевъзприемане и голяма част от ромеите предпочитат османското политическо върховенство пред западната религиозна доминация.

4. Методология

Бе нужно да прибягна до различни видове методология на историческо писане. Така например в първа глава трябваше да използвам описателния метод и ретроспективния анализ, за да „обрисувам“ различните събития и личности и да подготвя читателя за повествованието, свързано с XV век във втора глава. Там също бе използван описателен метод, за да бъде изведен историческия контекст около подписването на съответните договори. В тези извори, съответно прибягнах до Сравнителния метод и текстологичен анализ, за да сравня сходството и разликите в тях. Това извика необходимостта от метода на абстрахиране, чрез който извеждах определени компоненти от тях, за да стане възможно това сравнение. Текстологичният анализ влезе в употреба и при тълкуването на другите извори (за които ще стане въпрос след малко), както и на историографията. В обобщенията в края на главите, както и в заключението бе използван методът на синтеза, за да бъдат оформени съответните изводи.

V. Изводи и принос на дисертационния труд

Достигнах до извода, че съществува силно изразен континуитет в политиката на Серенисима спрямо Византия и Османската империя, както видяхме при анализа на съответните търговско-политически договори във втора глава (някои от които все още не са преведени в България), така и в ролята на ключови венециански институции в Константинопол, като тази на баилото.

Освен това, Османската империя, освен че унищожава Византия, е и един от главните фактори Венеция постепенно да губи силата си. В известен смисъл изглежда съвсем естествено жизненият път на Източната римска империя да приключи на този етап, при положение че тя води началото си още от античността и зенитът на могъществото ѝ е в най-ранните средни векове при Юстиниан I. Така тя съществува повече от хилядолетие и горе-долу два пъти по-дълго от родената в късното Средновековие Османска империя. Последната, заедно с Венеция, и за разлика от Византия, са не само средновековни държавни образувания, но и империи на Новото време. И ако приемем за истина това, че Синьорията е спойващ елемент между другите две, то можем да твърдим, че тя е своеобразен мост и между двете исторически епохи. Освен това, нейната упорита неизменчивост, двойственост и прагматизъм, за които стана въпрос в отделните глави на тази дисертация, ѝ позволяват да оцелее, от началото на V век, чак до времето на Наполеон, което е близо до продължителността на Византия и Османската империя взети заедно.

Незавидното положение, в което се намира Византия през XV век предполага слабостта ѝ във всички направления, изброени в заглавието, с изключение на културата, която става достояние на Венеция и Запада след падането на Константинопол. Военно-политическата ѝ мощ е крайно отслабена, а икономиката ѝ, на практика дирижирана от италианските търговци. Именно търговията и дипломатията пък са най-силните страни на Серенисимата, като втората се използва като инструмент за обслужване на търговските интереси. За тази цел работи и силният венециански флот, който обаче от средата на петнадесетото столетие вече не може да се справи сам с османската военна машина. Османската империя е прекалено силна, както по земя, така и в моретата. В тази ситуация, изкусната венецианска дипломатия работи за привличането на съюзници в борбата си срещу Портата.

Василевсите също се стараят да прибегват до традиционните си дипломатически похвати по отношение на османците, но възможностите им са ограничени, особено в случаите, когато са във васален статус спрямо османците. Може би главната стратегия, до която Византия прибегва, е да се опитва да шантажира султана, като държи в Константинопол негов брат, конкурент за престола му, който евентуално да бъде използван за вътрешно дестабилизиране на Османската империя и подбуждане на граждански войни в нея. В случай обаче, че подкрепеният от Византия претендент се провали, Източната римска империя неминуемо става обект на безжалостно османско отмъщение.

След като успяват да унищожат Византия окончателно, османците продължават с неудържимия си шурм в Югоизточна Европа, който продължава с пълна сила до смъртта на Мехмед II. До малко преди нея се води „Дългата война“ между империята му и Венеция, която завършва с нови териториални загуби за града на Сан Марко. Именно след края на този конфликт започва интензивна търговия между Венеция и Османската империя, като „Тарифата за Константинопол“ от 1482 г. ни дава представа за разнообразието от търгувани стоки. Този курс се улеснява и от политиката на новия султан – Баязид II, който е отдаден на идеята да превърне държавата си и в значима търговска сила, както и да повиши нивото на културата ѝ. Съответно, от края на XV век османски търговци започват да проникват в Адриатика и стигат до самата Венеция. Така Османската империя бавно, но сигурно се превръща във все по-значима европейска сила, мощна военно и търговски, с развиваща се култура, т.е., където почти всички компоненти от заглавието са силно застъпени.

Що се отнася до основния протагонист в дисертацията – държавата на Сан Марко, то освен суровия прагматизъм и константността на политиката и интересите си, за които вече стана дума, третата основна черта на отношенията на Венеция с Византия и Османската империя, която извеждам е двойствеността. Така, въпреки че става дом за много гърци в годините малко преди и след 1453 г., Венеция е тази която финансира и превозва рицарите от Четвъртия кръстоносен поход от 1204 г., превзели и плячкосали Константинопол и след това получила огромния дял от превзетите византийски територии. Тя е тази (заедно с Генуа), която, чрез търговските си привилегии задушава византийската икономика до самия край на империята и която, срещу солидно заплащане, превозва (отново заедно с Генуа) османски войски през проливите. Не на последно място, Венеция е тази която, въпреки кредитирайки и опитвайки се да запази Византия, в същото време извършва изкусните си дипломатически увертюри и с Османската империя.

Приносни моменти:

- Хронологическата рамка на текста не се ограничава само да времето преди завладяването на Константинопол, периода след него или самото превземане на града. Датата 29 май 1453 г. не представлява за автора рязка разграничителна линия между две коренно различни епохи. Това е момент, в който градът попада под властта на друга империя, макар и мюсюлманска, но

обстоятелствата във взаимоотношенията между Константинопол и Венеция не се променят съществено. Както стана ясно в началото, така поставен, проблемът е слабо изследван, особено от страна на българската историография.

- сравнителният анализ и на трите държавни образувания, присъстващи в заглавието и то по зададени много критерии. Това е новост в българската историография.
- целенасочен анализ, извършен въз основата на писмените извори и голяма част от историографията
- преводът в съкратен вариант на Хрисовула между Венеция и император Йоан VIII от 1448 г. от средногръцки и Ахд-намето между Серенисимата и султан Мехмед II Завоевателя от 1446 г. от средновековен италиански също може да окачества като принос. Подобен досега не е извършван в България.

VI. Списък с публикации

Ванев, Я. *Последният венецианско-византийски и първият османски търговски договор на Мехмед II с Венеция от средата на XV век*, – В: Сборник с материали от Седмите студентски четения на Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“, Т. 4, 2018, сс. 211-217.

Vanev, I. *Byzantine Legal and Diplomatic Heritage in the Trade Agreements with Venice from the End of the 14th and 15th Centuries*, - *Studia Iuridico-Historica*, 6/2017, pp. 76-81.

Vanev, I. *The last Venetian-Byzantine trade agreement and Mehmed II's first peace agreement with Venice*, - *Hilâl. Studi Turchi e ottomani*, 6/2018, pp. 49-56.
<https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/books/978-88-6969-261-1/978-88-6969-261-1-ch-04.pdf>

Vanev, I. *Венецианският баило и търговията на Венеция в Константинопол през XV век*, *Studia Iuridico-Historica*, 7/2018 (под печат).

Vanev, I. *New book on the Early Modern Balkans. Review of (Snezhana Rakova, Venetsia, Osmanskata imperiya I Balkanite (XV-XVI vek) [Снежана Ракова, Венеция, Османската империя и Балканите (XV-XVI век)], Étude Balkaniques*, 2/2019, pp. 410-416.

Ванев, Я. *Византийското правно-дипломатическо наследство в търговските договори с Венеция от края на XIV и XV век* – В: Сборник с материали от Осмите студентски четения на Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“, Т. 5, 2019, сс. 140-147.

Ванев, Я. *Отзив за Българо-румънска научна конференция „Югоизточна Европа през вековете: социална история, езикови и културни контакти“*, - Балканистичен форум, 1/2020, сс. 238-243.